

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΔΕΝ ΔΙΩΞΕ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΑΛΛΑ ΤΗΝ ΔΙΕΣΩΣΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΕ!

Μια μελέτη που αναιρεί τα ΨΕΜΑΤΑ για την
επικράτηση του χριστιανισμού!

- Διώκε ο Χριστιανισμός τον αρχαίο Ελληνικό πολιτισμό;
- Θα είχαν επιβιώσει τα αρχαία γραπτά χωρίς την Εκκλησία;
- Προέτρεπαν οι Πατέρες στην καταστροφή και την μισαλλοδοξία;
- Είναι ο πολιτισμός του Βυζαντίου κατώτερος από τον αρχαίο ελληνικό;

Στην εικόνα προβάλλεται η **μονή της Παμμακάριστου στην Κωνσταντινούπολη**. Στις μονές τις βασιλεύουσας δημιουργήθηκαν κέντρα μελέτης και αντιγραφής ελληνικών χειρογράφων. Σε αυτά τα κέντρα διασώθηκε η αρχαία ελληνική κληρονομιά [Πηγή: Περιοδικό Ιστορικά Θέματα, άρθρο «Βυζάντιο και Αφροκεντρισμός», Αγνή Βασιλικοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Βυζαντινής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, τεύχος 6, σελίδα 44]

Επιμέλεια: **Θωμάς Φ. Δρίτσας** tdritsas@gmail.com

1. Ανύπαρκτοι οι διωγμοί κατά των Εθνικών

Πολλά έχουν ακουστεί τα τελευταία χρόνια για την επικράτηση του Χριστιανισμού. Μεγάλα ψεύδη, πως δόθηκε, ο Χριστιανισμός επικράτησε με σφαγές και εξανδραποδισμούς και όχι με την αξία του. Πως, δόθηκε, διέλυσε οτιδήποτε Ελληνικό και υπονόμωσε την επιστήμη και τον πολιτισμό. Πολλοί, έχουν επηρεαστεί από αυτά τα ψεύδη, με συνέπεια είτε να απομακρυνθούν από την πίστη είτε πιστέψουν πως η πίστη μας διαδόθηκε με μέσα δόλια και ποταπά. Εδώ θα αποδείξουμε, πως όχι μόνο αυτά δεν στέκουν, αλλά πως παρά τις ψευδολογίες που διαδίδονται, οι Χριστιανοί σεβάστηκαν τον αρχαίο πολιτισμό, και διατήρησαν την πνοή και την δύναμη του. Στην πραγματικότητα, αν δεν υπήρχαν οι Χριστιανοί και ο πολιτισμός τους, σήμερα θα είχε επιβιώσει μόνο ένα πολύ μικρό κομμάτι του αρχαίου πολιτισμού.

Ο Μέγας Κωνσταντίνος κατηγορείται ότι απαγόρευσε τη λατρεία και έκλεισε ναούς. Οι μόνοι ναοί που έκλεισε ήταν της Αφροδίτης στην Ηλιούπολη, για συγκεκριμένους λόγους. Εξάλλου, ο Μέγας Κωνσταντίνος επέτρεψε την ίδρυση εθνικών ναών (Ζώσιμος, 2,31 - Aurel. Victor, Caesares, 40 - Orelli, Iscriptiones latinae, III, ap. 55880) Αλήθεια είναι ότι μόνο το ιερό της Αφροδίτης στην Άφακα του Λιβάνου κατεδάφισε ο Μέγας Κωνσταντίνος (Ευσέβιος, Βίος Κωνσταντίνου, Γ', 55), διότι εκεί εκπορνεύονταν όχι μόνο γυναίκες αλλά και άνδρες γύνιδες (τραβεστί) [Οι τελευταίοι Εθνικοί, Pierre Chuvin, Harvard University Press / μετάφραση Ο. Χειμωνίδου, ελλ. εκδ. Θύραθεν (σ. 47)]. Στην Ηλιούπολη της Φοινίκης, όπου φαίνεται πως υπήρχαν μόνο γυναίκες ιερόδουλοι της Αφροδίτης, ο Κωνσταντίνος περιορίστηκε στο να συστήσει στον πληθυσμό μεγαλύτερη εγκράτεια και να χτίσει μια εκκλησία. Στην Αίγυπτο ο αυτοκράτορας **απλώς απαγόρευσε τον ευνουχισμό των ιερέων** του... θεού Νείλου, όμως επέτρεψε τις τελετές και εορτές που εξασφάλιζαν τις πλημμύρες του ιερού ποταμού (Ευσέβιος, Δ', 25. Λιβάνιος, Υπέρ των Ιερών, Λ', 35. Γρηγόριος Θεολόγος PG 35, 705) Στην πραγματικότητα, **πολύ πιο εκτενέστερο διωγμό κατά της μαγείας, διεξήγαγε ΕΙΔΩΛΟΛΑΤΡΗΣ αυτοκράτορας** Ο παγανιστής αυτοκράτωρ Αύγουστος είχε συγκεντρώσει και κάψει πάνω από 2.000 μαντικά και προφητικά βιβλία (Σουητώνιος, Div. August., 31.).

Γράφει χαρακτηριστικά ο Γερμανός ιστορικός F. Gregorovius: «*από τους βανδαλισμούς αυτούς [που έγιναν βάσει των διατάξεων του Θεοδοσίου] η αρχαία Ελλάδα έπαθε ελάχιστα, συγκριτικά με όλες τις άλλες χώρες της Αυτοκρατορίας. Κυρίως η Αθήνα έμεινε απαλλαγμένη από καταστροφές. Κανένα από τα εν Αθήναις μεγάλα κι ονομαστά ιερά δεν γκρεμίστηκε. (...) Ο Χριστιανισμός ανεδείχθη ίσως ευλαβέστερος προς τα μνημεία της αρχαίας τέχνης στην Αθήνα απ' ότι σε οποιαδήποτε άλλη πόλη της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Εξαιρουμένων ορισμένων καταστροφών καλλιτεχνημάτων και ιερών προς τα οποία είχε μετά ιδιάζουσας εμμονής συμφιή η παγανιστική πίστη, η νικήσα θρησκεία φαίνεται να έλαβε κατοχήν των Αθηνών*

ειρηνικά. (...) Η καταστροφή του ναού του Ολυμπίου Διός δεν δύναται να αποδοθεί εις τον βανδαλισμό βυζαντινού ανθύπατου ή εις τον ευσεβή ζήλο κάποιου επισκόπου. (...) Πολλοί ναοί κατέπεσαν υπό σεισμών και μάλιστα σε μεταγενέστερα χρόνια. Ο ναός του Διός εν Ολυμπία κατέπεσε τον 6ο αιώνα, ο ονομαστός εν Κυζίκω μετά τον 11ο αιώνα υπερμεσούντα.» [Ιστορία των Αθηνών», F. Gregorovius, Βιβλιοθήκη Μαρσσή, Αθήνα 1904, τ. 1, σ. 97, 128, 133]

Όσο για τον Αλάριχο, ο Gregorovius αναφέρει τα εξής: «Ουδείς ιστορικός μαρτυρεί ότι ο βασιλεύς των βαρβάρων (ο Αλάριχος) εξηκόντισε τον πυρσό του εμπρησμού εις το ιερό της Δήμητρος. (...) Υπερβάλλουσι όμως δεινώς όσοι ανάγουν στον Αλάριχο την εξολόθρευση των εθνικών θεών της Ελλάδας κι όσοι θεωρούν ότι οι Γότθοι (του Αλάριχου) προέβησαν εξεπίτηδες σε σκόπιμη καταστροφή των ναών και ιερών.» (τ. 1, σ. 101, 103)

Ο Μέγας Κωνσταντίνος έλεγε στους υπηκόους του **«πηγαίνετε στους βωμούς και στα δημόσια ιερά και τελέστε τις τελετές κατά τις συνήθειές σας»** (Θεοδ. Κώδ. ΙΧ, 16, 1 και 2, νόμοι του 319 και 320 μ.Χ.).

Για τα όσα λέει ο Λιβάνιος σχετικά με τους νόμους του Κωνσταντίου ο Παπαρηγόπουλος σχολιάζει: « Αλλά ότι ο Λιβάνιος λέει υπερβολές και ότι ούτε εκείνοι οι ρητοί νόμοι (του Κωνσταντίου) εκτελέστηκαν, συμπεραίνεται από τη συνεχή επανάληψή τους και από πολλές άλλες αναμφισβήτητες μαρτυρίες και γεγονότα. Επίσης ο εθνικός Σύμμαχος βεβαιώνει ότι ο ίδιος ο Κωνσταντίος, που το 353 εξέδωσε το νόμο 4, όταν επισκέφθηκε τη Ρώμη μετά από 4 χρόνια (357), διατήρησε ευλαβικά τα προνόμια των Εστιάδων και γενικά επέτρεψε ο ίδιος την λατρεία.» [Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Κ. Παπαρηγόπουλου, 1885, επανέκδ. εκδ. Κάκτος, 1992 (8,3)]

Αλλά, όχι μόνο ο Παπαρηγόπουλος: «Η πολιτική που χάραξε ο Αυτοκράτορας Κωνσταντίος με τους αντιπαγανιστικούς νόμους του τοῦ 356-7 έμελλε να μείνει νεκρό γράμμα ὡς τον Θεοδοσίο» [Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτικής Αθηνών Α.Ε. τ. Ζ', σ. 54]

Τι λέει ο Gibbon, από την «Ιστορία της παρακμής και πτώσης της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας»: «..Υπάρχει σοβαρός λόγος να πιστεύουμε ότι το επίσημο έδικοτο [σημ. :των Αυτοκρατόρων Κωνσταντίου και Κώνστα κατά των Εθνικών] είτε εγράφη δίχως να δημοσιευθεί, είτε εδημοσιεύθη δίχως να εκτελεστεί. Η μαρτυρία των γεγονότων και τα μνημεία που ακόμη είναι σε ύπαρξη, αποδεικνύουν την δημόσια εξάσκηση της παγανιστικής λατρείας καθ' όλη τη βασιλεία των γιών του Κωνσταντίνου. Στην Ανατολή καθώς και στη Δύση, στις πόλεις καθώς και στην επαρχία, μέγας αριθμός ναών παρέμεινε σεβαστός, ή τουλάχιστον διασώθηκαν και το ευσεβές πλήθος **ακόμα απολάμβανε την πολυτέλεια των θυσιών, των τελετών και των πομπών, με την άδεια ή την συγκατάθεση της δημόσιας αρχής.** Τέσσερα περίπου χρόνια μετά την υποτιθέμενη ημερομηνία του φοβερού έδικτού του, ο Κωνσταντίος επεσκέφθη τα τεμένη της Ρώμης και η εντιμότητα της συμπεριφοράς του συνιστάται απο έναν παγανιστή ρήτορα ως ένα

παράδειγμα άξιο μίμησης από τους επόμενους ηγεμόνες. «Ο αυτοκράτωρ», λέει ο Σύμμαχος, «επέτρεψε να μείνουν άθικτα τα προνόμια των Εστιάδων. Εγγυήθηκε τη καθορισμένη παροχή για να παράσχει τα έξοδα των δημόσιων τελετών και θυσιών. **Και παρ' όλο που ασπάζεται μια άλλη θρησκεία, ποτέ δε σκέφτηκε να στερήσει την αυτοκρατορία από την ιερή λατρεία της αρχαιότητας.**» [The decline and fall of the Roman Empire, E. Gibbon, Collier Books, N.Y., N.Y. Vol. 1, p.39]

Ο Σύμμαχος (επιστολή, Migne, 18, 391) επαινεί τον Κωνσταντίο ότι επικύρωσε τα προνόμια των Εστιάδων, απένειμε ιερατικά αξιώματα σε εξέχοντες Ρωμαίους και έδωσε επιχορηγήσεις σε εθνικούς ναούς και αγώνες. Ο Κωνσταντίος μερίμνησε και για την εκλογή εθνικού πρωθιερέα της Αφρικής με ειδικό νόμο του (C. Th., XII, 1, 46), το έτος 358. Έτος διωγμών, κατά τους Νεοπαγανιστές. **Όλα αυτά, σε συνδυασμό με το γεγονός πως το ποσοστό των Χριστιανών στην Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία ήταν 56,5 % το έτος 350 μ.Χ.** [Πηγή : "The Rise of Christianity", Princeton 1996], **μας δείχνει πως ο Χριστιανισμός ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΕ ΜΕ ΤΗΝ ΑΞΙΑ ΤΟΥ!** Ενδιαφέρον είναι ότι ο Ονώριος και ο Θεοδόσιος Β' (γιοί του Θεοδόσιου Α') επενέβησαν για να προστατεύσουν τους νομοταγείς Εθνικούς από κακοποιήσεις από μέρος των φανατικών χριστιανών και απαίτησαν σύμφωνα με νόμο να καταβάλλεται διπλάσια αποζημίωση για κλοπή περιουσιών. [Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτικής Αθηνών Α.Ε. , τ. Ζ', σ.345]

Αυτοκράτορες Γρατιανός, Βαλεντινιανός και Θεοδόσιος προς Ασκληπιόδοτο, Έπαρχο Πραιτορίου: «(...) **Ιδιαίτερώς διατάσσουμε τους πραγματικούς χριστιανούς και αυτούς που ισχυρίζονται ότι είναι, να μην κάνουν κατάχρηση της εξουσίας που τους δίνει η Εκκλησία και τολμήσουν να απλώνουν βίαιο χέρι επάνω στους Εβραίους και εθνικούς που ζουν ήσυχια και δεν επιχειρούν ενάντιο στην τάξη και στους νόμους Μας. Γιατί αν τέτοιοι χριστιανοί φερθούν βίαια εναντίον φιλήσυχων ανθρώπων που ζουν με ασφάλεια, ή λεηλατήσουν τα αγαθά των, **θα υποχρεωθούν να αντικαταστήσουν εις διπλούν, τριπλούν ή και ακόμη τετραπλούν αυτά που έκλεψαν.** Επίσης, οι διοικητές των επαρχιών, το προσωπικό τους και οι κάτοικοι των επαρχιών αυτών ας ενημερωθούν ότι **δεν θα επιτρέψουν να διαπραχθεί ένα τέτοιο έγκλημα.** Αλλιώς, θα τιμωρηθούν κι αυτοί με τον ίδιο τρόπο μ' αυτούς που διέπραξαν το έγκλημα.» (Codex Theodosianus XVI.10.24, 8 Ιουνίου 423 μ.Χ.)**

Αυτοκράτορες Γρατιανός, Βαλεντινιανός και Θεοδόσιος προς Παλλάδιο, Δούκα της Οσροηνής (30 Νοεμβρίου 382 μ.Χ.): «Με την έγκριση του δημοσίου συμβουλίου διατάσσουμε ότι οι ναοί όπου προηγουμένως σύχναζαν τα πλήθη, και που βρίσκονται ακόμα σε δημόσια χρήση, **θα παραμείνουν ανοικτοί.** Έτσι θα μπορούν τα πλήθη γηγενών και επισκεπτών να βλέπουν το ναό. Η αξία των αγαλμάτων, που βρίσκονται μέσα στους ναούς, θα υπολογίζεται

με βάση την αισθητική τους και όχι τον ιερό τους χαρακτήρα.(..)» (Θεοδοσιανός Κώδικας, XVI.10.8)

Αυτοκράτορες Αρκάδιος και Ονώριος προς Μακρόβιο, Βικάριο της Ισπανίας, και Προκλιανόν, Βικάριο των Πέντε Επαρχιών (29 Ιανουαρίου 399 μ.Χ.): «(..) **επιθυμούμε και να διατηρηθούν τα διακοσμητικά στοιχεία των δημοσίων κτιρίων. Αν κάποιος επιχειρήσει να καταστρέψει αυτά τα έργα, δεν θα βασιζείται σε καμία εξουσία.**» (Θεοδοσιανός Κώδικας, XVI.10.15)

Αυτοκράτορες Αρκάδιος και Ονώριος προς Απολλόδωρο, Ανθύπατο Αφρικής (20 Αυγούστου 399 μ.Χ.): "**Αν κάποιος επιχειρήσει να καταστρέψει ναούς, οι οποίοι είναι κενοί από παράνομα αντικείμενα, δεν θα έχει την αυτοκρατορική υποστήριξη.** Διατάσσουμε ότι η κατάσταση των κτιρίων θα πρέπει να παραμείνει αλώβητη.(..)" (Θεοδοσιανός Κώδικας XVI.10.18,)

Αυτοκράτορες Αρκάδιος και Ονώριος προς Μακρόβιο και Βικάριο Προκλιανό (399 μ.Χ.) :«Όπως απαγορεύθηκαν οι θυσίες, έτσι **θέλουμε να διατηρήσουμε το διάκοσμο των δημοσίων έργων. Όποιος επιχειρήσει να καταστρέψει αυτά τα έργα, δεν βασιζείται σε καμία εξουσία. Αν τυχόν εμφανίσει κάποια αυτοκρατορική απάντηση ή νόμο για να υπερασπίσει τον εαυτόν του, τα έγγραφα αυτά θα αποσπαστούν απ' τα χέρια του και να παραπεμφθούν στη Σοφία Μας.**" (Ιουστινιανός Κώδικας I.11.3)

Μελετώντας τα κείμενα των Πατέρων της Εκκλησίας βλέπουμε ότι αυτοί συνέχισαν τονίζοντας ρητώς την σύνδεση της αρετής και συνεπώς της Χριστιανικής πίστης με την ελεύθερη θέληση, οπότε αποκλείεται το ενδεχόμενο οι διάφοροι βανδαλισμοί και διώξεις Εθνικών να έγιναν με προτροπή ή ηθική αυτοουργία δική τους. «**Δεν είναι αρετή αυτό που γίνεται με τη βία**» γράφει ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός (PG 94, 924A , 'Εκδοσις ακριβής της Ορθοδόξου Πίστεως, Β' 12). «**Ο Θεός δεν αγαπά αυτό που γίνεται αναγκαστικά, αλλά αυτό που κατορθώνεται με την αρετή. Η δε αρετή επιτυγχάνεται με την ελεύθερη προαίρεση**», γράφει ο Μέγας Βασίλειος (PG 31, 345B, 'Ότι ουκ έστιν αίτιος των κακών ο Θεός, 7). «**Η σωτηρία των ανθρώπων δεν οικοδομείται με τη βία και την επιβολή, αλλά με την πειθώ και την προσήνεια**», γράφει ένας άλλος Άγιος, ο Ισίδωρος Πηλουσιώτης (PG 78, 573B, Επιστολαί Β', ρκθ' Παύλω περί Ιουδα του προδότου). Ενώ ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος γράφει ότι **είναι ύβρις προς το Θεό να του ζητάμε πράγματα εναντίον των εχθρών μας** (PG 51, 363, Περί του μη δημοσιεύειν τα αμαρτήματα των αδελφών, μηδέ κατεύχεσθαι των εχθρών, 11).

**«Επομένως, ο Κύριος (...) απαγορεύει να φονεύονται και να κατασφάζονται οι αιρετικοί»
Ιωάννης ο Χρυσόστομος, Ομιλία ΜΣΤ', 1**

“Corrigi eos volumus, non necari, nec disciplinam circa eos negligi volumus, nec suppliciiis quibus digni sunt exerceri” (ιερού Αυγουστίνου, Επιστολή c, κεφ. 1) Δηλαδή: «Θέλουμε τη διόρθωσή τους (δηλ. των αιρετικών), όχι τη θανάτωσή τους. Θέλουμε το θρίαμβο της (εκκλησιαστικής) πειθαρχίας, όχι τις θανατικές ποινές τις οποίες αξίζουν». Ο άγιος Μαρτίνος ο Θαυματουργός, επίσκοπος Τουρ της Γαλλίας, μεσολάβησε στον αυτοκράτορα Μάγνο Μάξιμο υπέρ του Ισπανού αιρετικού Πρισκιλλιανού. Πήγε στους Τρεβηρους, όπου είπε στο Μάξιμο ότι η εκτέλεση του Πρισκιλλιανού θα ήταν καταπάτηση των θείων νόμων και τον πίεσε να υποσχεθεί ότι δεν θα χύσει το αίμα του αιρετικού. (Σουλπικίου Σεβήρου *Sacra Historia* II 50 και *Dialogi* III, col.217)

Το 1994 δημοσιεύθηκε στο περιοδικό «Ελληνικά» (τ. 44, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 31-50), μελέτη της κ. Πολύμνιας Αθανασιάδη, καθηγήτριας του Πανεπιστημίου Αθηνών, με τον τίτλο: «*Το λυκόφως των Θεών στην Ανατολική Μεσόγειο: Στοιχεία ανάλυσης για τρεις επί μέρους περιοχές*». Η κ. Αθανασιάδη, επέλεξε εκεί τρεις περιοχές της αυτοκρατορίας με διαφορετική γεωγραφική φυσιογνωμία, ιστορικό υπόβαθρο και δημογραφική σύνθεση, εξασφαλίζοντας έτσι μεγαλύτερη αξιοπιστία στην έρευνά της. Οι περιοχές αυτές είναι η Ελλάδα, η Κωνσταντινούπολη και η Συρία – Παλαιστίνη. Έτσι αντιμετωπίζει εύκολα τις «γενικεύσεις του Λιβανίου» όσο και τον «υπερβολικά μεγάλο αριθμό φιλολογικών μαρτυριών» σε Χριστιανούς και εθνικούς συγγραφείς για την καταστροφή των ναών, που καταντά όπως λέει: «ύποπτος»! Γράφει: «*Στην προσπάθειά τους να ηρωοποιήσουν επισκόπους και αυτοκράτορες, σε μια περίοδο, κατά την οποία ο θρησκευτικός φανατισμός θεωρείτο αρετή, συχνά οι εκκλησιαστικοί συγγραφείς απέδιδαν σ’ αυτούς ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ ΝΑΩΝ ή στην καλύτερη περίπτωση, μεγαλοποιούσαν τα ηροστράτεια ανδραγαθήματά τους*». Η ίδια η συγγραφέας αναφέρει ότι «*Σε τόπους όπως η Αθήνα ή οι Δελφοί, ο κανόνας είναι ότι τα μεταγενέστερα στρώματα έχουν καταστραφεί από τους ίδιους τους αρχαιολόγους στην προσπάθειά τους να φτάσουν όσο το δυνατόν γρηγορότερα στο κλασικό υπόστρωμα*» των ανασκαφών. Τις παρατηρούμενες καταστροφές αποδίδουν οι αρχαιολόγοι στους σεισμούς, τις βαρβαρικές επιδρομές (4ο – 6ο αιώνα) και την εγκατάλειψη. **Τα αρχαία μνημεία των Αθηνών και των Δελφών έμειναν απείραχτα από τους Χριστιανούς.**».

Ο Βαλεντιανός Α΄ (364-375 μ.Χ.) διακηρύσσει ότι «...οι νόμοι που εξέδωσα κατά την αρχή της βασιλείας μου, που επιτρέπουν στον καθένα να ακολουθεί την θρησκεία στην οποία ανήκει» (Θεοδ. Κώδ., IX, 16, 9 του έτους 371 μ.Χ.). Ο Βαλεντιανός περιορίστηκε στο να απαγορεύσει, επί ποινή θανάτου, τις νυχτερινές τελετές (Θεοδ. Κώδ., X, 1, 8 και IX, 16, 9 της 9ης Σεπτεμβρίου 364). Επίσης απαγορεύει να αναλαμβάνει Χριστιανός την ευθύνη ενός παγανιστικού ναού. Όμως αυτά τα μέτρα, όπως τονίζει ο G. Fowden, περιόριζαν επίσης τη δικαιοδοσία των επισκόπων σε ζητήματα δημόσιας τάξης [Οι τελευταίοι Εθνικοί, Pierre Chuvin, Harvard University Press / μετάφραση Ο. Χειμωνίδου, ελλ. εκδ. Θύραθεν>(σ.

66)]. Με άλλα λόγια, απέτρεπαν τις αυθαιρέσιες των Χριστιανών επισκόπων. Στις 29 Μαΐου 371 μ.Χ. οι δύο αυτοκράτορες Βαλεντιανός και Βάλης ενέκριναν την πρακτική της δημόσιας προφητείας στη ρωμαϊκή Σύγκλητο, καθώς και «*όλα τα θρησκευτικά έθιμα που επέτρεπαν οι πρόγονοι*» (omnis concessa a maioribus religio) [Οι τελευταίοι Εθνικοί, Pierre Chuvin, Harvard University Press / μετάφραση Ο. Χειμωνίδου, ελλ. εκδ. Θύραθεν(σ. 70)]. «Δεν καταδικάζουμε [την προφητεία], αλλά απαγορεύουμε τη χρήση της για **επιβλαβείς σκοπούς**», διατάζουν (Θεοδ. Κώδ., IX, 16, 9). Λέει ο Θεοδώρητος Κύρου, (Εκκλησιαστική Ιστορία, Ε', 20) : «*Ωστόσο, ο Βάλεντας [364-378 μ.Χ.] επέτρεψε σε όλους να λατρεύουν και να τιμούν καθ' οποιονδήποτε τρόπο ήθελαν ό,τι ήθελαν. Μόνο κατά των υπερασπιστών των Αποστολικών εντολών επέμεινε σε πόλεμο. (σσ: Δηλαδή κυνήγησε τους Ορθόδοξους!)* Κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Βάλεντα το πυρ των ναών ήταν αναμμένο, οι σπονδές και οι θυσίες προσφέρονταν στα είδωλα, δημόσιες εορτές γίνονταν στις πλατείες, και οι λάτρες των διονυσιακών οργίων τριγυρνούσανε φορώντας δέρματα αιγών, σε βακχικό παραλήρημα, και γενικά συμπεριφερόμενοι με τέτοιο τρόπο, ώστε να δείχνουν την κακοήθεια του αφέντη τους.»

Ο Βάλεντας ως γνωστόν δίωξε Ορθόδοξους και κυρίως τους μοναχούς. Η καταγωγή (από επαρχία) και η κοινωνική προέλευση (χωρικοί και στρατιώτες) του Βάλεντα δείχνουν τους «λόγους» που δίωξε την παραδοσιακή αριστοκρατία. Υπήρχε αντίθεση μεταξύ στρατιωτικής και παραδοσιακής αριστοκρατίας, όταν από τον 3ο αιώνα και μετά άρχισαν να ανέρχονται στην ιεραρχία άτομα μη αριστοκρατικής καταγωγής, κι αυτή ακριβώς την αντίθεση εκφράζουν οι διωγμοί του Βάλεντα, και όχι την αντίθεση εθνισμού-χριστιανισμού, μια και όπως είπαμε ο Βάλεντας εδίωκε και χριστιανούς. «*Ο Γρατιανός (...) αποδοκίμαζε τις διώξεις λόγω των διαφορετικών θρησκευτικών πίστεων και επανέφερε όλους όσοι είχαν εξοριστεί λόγω της θρησκείας τους. Επίσης εξέδωσε ένα νόμο με τον οποίο θέσπισε ότι ο καθένας μπορούσε ελεύθερα να εξασκεί τα θρησκευτικά του καθήκοντα και επιτρεπόταν να κάνει θρησκευτικές συναθροίσεις.*» [Σωζόμενος, Εκκλησιαστική Ιστορία, Ζ', 1.] «*Αλλά ο Αυτοκράτορας [σημ. ο Γρατιανός: 375-383 μ.Χ.] εφείσθη των αγαλμάτων των θεών που ο λαός σεβόταν 424 ναοί ή ναΐδρια ακόμη υπήρχαν, για να ικανοποιούν την αφοσίωση του λαού*» [The decline and fall of the Roman Empire, E. Gibbon, Collier Books, N.Y., N.Y, (Vol. II, p. 73)]

Οι ίδιοι οι Εθνικοί **είχαν ανακηρύξει θεό τους τον Θεοδόσιο στα 393** - αφού (όπως λένε) είχε αρχίσει τους διωγμούς - λέγοντας σε εορταστική συνεδρίαση της Σύγκλητου: "Deum dedit Hispania quem videmus" = Η Ισπανία μας χάρισε το Θεό που βλέπουμε! [Ο Μύθος των μεγάλων της ιστορίας, Κ. Σιμόπουλου]. Όπως λέει κι ο ιστορικός της εποχής Σωζόμενος «*μέσα στους νόμους ο Θεοδόσιος περιέγραφε τιμωρίες που δεν εφαρμοζόταν. Φρόντιζε όχι να τιμωρεί αλλά να προκαλεί το φόβο της τιμωρίας*» (Σωζόμενος, Εκκλησιαστική Ιστορία, Ζ', 12) Ο Πλούταρχος αναφέροντας την παρακμή των

αρχαίων μαντείων, γράφει μεταξύ άλλων παραδειγμάτων πανάρχαιων μαντείων που σίγησαν στην εποχή του, ότι το ίδιο το δελφικό μαντείο, άλλοτε είχε δύο «προφήτισσες» και μια τρίτη εφεδρική, ενώ στην εποχή του (1ος –2ος μ.Χ. αι.) μία ήταν αρκετή (Περί των εκλελοιπότην χρηστηρίων, 8). Ο Πausανίας (2ος μ.Χ. αι.) αναφέρει πλήθος εγκαταλελειμμένων ναών της αρχαιοελληνικής θρησκείας στην ελληνική ύπαιθρο. Μόνο στην Αρκαδία, στο κέντρο της Αρχαίας Κλασικής Ελλάδας, ο Πausανίας (**Αρκαδικά**) αναφέρει **πλήθος ναών ερειπωμένων, δίχως στέγη, και εγκατελειμμένων:** της Αφροδίτης (9,6), της Αθηνάς (14,4), της Αφροδίτης (12,6), του Απόλλωνα (15,4), του Ερμή (17,1), της Αφροδίτης (24,6), των Δώδεκα θεών (25,3), της Ήρας (26,2), της Δήμητρας (29,5), του Ερμή (32,1), του Ερμή (30,6), των Μουσών (32,2), του Άρη (32,3), της Αρτέμιδος (35,5), της Αθηνάς (36,7), της Αφροδίτης (41,10), της «Μητρός των θεών» (44,1), της Αρτέμιδος (53,11) και του πυθίου Απόλλωνα (54,5). Αναρωτιέται κανείς πού είχε πάει η θεοσέβεια προς τους παλιούς θεούς, και **δεν αναστυλώνονταν** τόσο μεγάλοι ναοί, μεγάλων θεών από τους Έλληνες. Μήπως επειδή δεν τους ένοιαζε πια και τόσο το Δωδεκάθεο;

Πολλοί παγανιστικοί ναοί ερήμωσαν επειδή **απλούστατα εγκαταλείφθησαν από τους πρώην πιστούς τους**, κι όχι επειδή κατεστράφησαν από τους Χριστιανούς. Το παράδειγμα της Αντιοχείας, που αναφέρει ο ίδιος ο Ιουλιανός ο Παραβάτης, οι Αντιοχείς να αδιαφορήσουν παντελώς για την εορτή του πολιούχου τους Απόλλωνα, ασφαλώς και δεν ήταν μεμονωμένη περίπτωση. Το ποσοστό των Χριστιανών στην Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία το 350 μ.Χ. ήταν ,όπως είπαμε, **56,5%** [*Rodney Stark, The Rise of Christianity (Princeton, 1996).*], δηλαδή ήδη, στο σύνολο της αυτοκρατορίας οι Χριστιανοί ήταν πλειοψηφία. Αν λοιπόν ήταν στο σύνολο της Αυτοκρατορίας πλειοψηφία χριστιανική, τότε στο ανατολικό ελληνικό τμήμα της (το οποίο αφενός είχε αποδεδειγμένα πάντοτε περισσότερους Χριστιανούς απ’ ότι το δυτικό, και αφετέρου είχε αρχίσει να εκχριστιανίζεται πολύ πιο νωρίς απ’ ότι το δυτικό λατινικό τμήμα) είναι προφανές ότι οι Χριστιανοί όχι απλώς ήταν πλειοψηφία αλλά και μεγαλύτερη του 56%!!

Το σπάσιμο των ειδώλων καταδικάστηκε από τη σύνοδο της Ελβίρα (306 μ.Χ.), η οποία, στον 60ο κανόνα της αποφάσισε ότι κάθε Χριστιανός που θα καταδικαζόταν σε θάνατο από τους Ρωμαίους επειδή έσπασε αγάλματα, δεν θα καταγραφόταν ως μάρτυρας. Η σύνοδος της Καρθαγένης (419 μ.Χ.) επιφόρτισε τους επισκόπους με την **καταστροφή χριστιανικών ναϊδριών που είχαν ανεγερθεί** αυθαίρετα από δεισιδαίμονες Χριστιανούς (κανόνας πγ’). Ότι οι καταστροφές των παγανιστικών αρχαιοτήτων ήταν αυθαίρετες προσωπικές πράξεις Χριστιανών κι όχι συλλογικές ή επίσημες ενέργειες της Εκκλησίας βασισμένες σε εκκλησιαστικά κείμενα αποδεικνύεται από την πλήρη απουσία εκκλησιαστικών κανόνων (νόμων) οι οποίοι να υπαγορεύουν ή να προστάζουν/προτρέπουν τους Χριστιανούς να καταστρέφουν παγανιστικά μνημεία. Εσφαλμένες ενέργειες και παρεκτροπές κάποιων επισκόπων ή μοναχών

ασφαλώς και δεν σημαίνουν ότι αποτελούσαν πολιτική της Εκκλησίας. **Ουδέποτε** η Εκκλησία (δηλαδή τα επίσημα συλλογικά όργανά της) επιφόρτισε επισκόπους με την καταστροφή παγανιστικών ιερών. Ο ιερός Αυγουστίνος το 399 αποτρέπει τους Χριστιανούς της Καρθαγένης από την εισβολή στις ιδιοκτησίες των εθνικών προκειμένου να καταστρέψουν τα είδωλά τους. Είναι προτιμότερο, έγραφε, να ξεριζώσουμε τα είδωλα από τις καρδιές τους και να προσευχόμαστε γι' αυτούς, αντί να αποπνέουμε μένος εναντίον τους (Αυγουστίνος, *Sermo LXII, 17 και 18, PL 38, 423A*).

Να τι γράφει ο Ι. Αυγουστίνος: 17. «Πολλοί Εθνικοί έχουν τα είδωλα στα κτήματά τους. Πρέπει να πάμε εκεί και να τα καταστρέψουμε; Όχι, διότι **οι πρώτες μας προσπάθειες είναι να σπάσουμε τα είδωλα στις καρδιές τους.** Όταν οι ίδιοι μεταστραφούν σε Χριστιανούς, είτε μάς προσκαλούν να τα σπάσουμε είτε μας προσδοκούν. Προς το παρόν πρέπει να προσευχόμαστε γι' αυτούς, όχι να είμαστε θυμωμένοι μαζί τους.» **18.** «Οι Εθνικοί νομίζουν ότι ψάχνουμε για είδωλα παντού κι ότι τα καταστρέφουμε σε όλα τα μέρη στα οποία τα ανακαλύπτουμε. Πώς κι έτσι; Δεν υπάρχουν μέρη μπροστά στα μάτια μας, στα οποία βρίσκονται είδωλα; Ή δεν ξέρουμε ότι υπάρχουν; **Ωστόσο δεν τα καταστρέφουμε, διότι ο Θεός δεν τα έχει δώσει υπό την εξουσία μας.** Πότε ο Θεός θα τα δώσει υπό την εξουσία μας; **Όταν οι ιδιοκτήτες των ειδώλων γίνουν Χριστιανοί.** (.....) Κηρύττουμε κατά των ειδώλων, τα βγάζουμε από τις καρδιές των ανθρώπων. Είμαστε διώκτες των ειδώλων? το ομολογούμε δημοσίως. Είμαστε λοιπόν και διατηρητές των ειδώλων; Εγώ δεν τα αγγίζω, αν δεν έχω την εξουσία. Δεν τα αγγίζω, όταν ο κύριος της ιδιοκτησίας παραπονιέται γι' αυτό.»

Ο Χρυσόστομος θεωρεί καύχημα των Χριστιανών ότι πολλά εθνικά βιβλία τα έσωσαν από τον αφανισμό οι ίδιοι (PG 50, 537B): «Κι αν έτυχε κάποιος να έχει διασωθεί, αυτό μπορεί κανείς να το βρει στα χέρια των Χριστιανών». Και προσθέτει: «**Οι Χριστιανοί δεν είναι σωστό να καταστρέφουν την πλάνη με τον εξαναγκασμό και τη βία,** αλλά να απεργάζονται τη σωτηρία των ανθρώπων με την πειθώ, το λόγο και την ηπιότητα». (Ιωάννη Χρυσόστομου, *Λόγοι εις τον μακάριον Βαβύλαν, PG 50, 537 C*).

Ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος στον «Κατά Ιουλιανού» λόγο του, ο οποίος γράφτηκε αμέσως μετά τον θάνατο του Ιουλιανού, την αποτυχία του διωγμού των Χριστιανών από τους Παγανιστές και την οριστική επικράτηση του Χριστιανισμού γράφει: «**Ας μη χρησιμοποιήσουμε την ευκαιρία με απληστία, ας μην απολαύσουμε με ηδονή την εξουσία, ας μη γίνουμε πικροί σε εκείνους που μας αδίκησαν, ας μη κάνουμε αυτά τα οποία καταδικάσαμε.** Αλλά αφού απολαύσαμε την μεταβολή, όσο για να αποφύγουμε τα δεινά, ας μισήσουμε ό,τι έχει σχέση με αντεκδίκηση. (....) Ας μη θελήσουμε λοιπόν να αναμετρηθούμε στην οργή, (....) Ας γίνουμε κατά τούτο ανώτεροι και υψηλότεροι από εκείνους που μας αδίκησαν. Ας δείξουμε τι διδάσκουν σε εκείνους μεν οι δαίμονες, με τι εκπαιδεύει εμάς ο Χριστός ο οποίος, αν και υπερείχε εκείνων τα οποία έπαθε

ενίκησε τελικώς με εκείνα που μπορούσε να κάνει και δεν έκανε(...) Ας αυξήσουμε το μυστήριο με αγαθότητα. (Γρηγορίου Νανζιανζηνού, Κατά Ιουλιανού λόγος στηλιτευτικός Β', 36)

Για να τελειώνουμε: "Πρώτον, αν και η ελληνική παιδεία δεν κρίθηκε ποτέ, ούτε από τον Χριστό ούτε από τους Αποστόλους του θεόπνευστη, οπωσδήποτε δεν απορρίφθηκε από αυτούς ως βλαβερή. Δεύτερον, πολλοί από τους Έλληνες φιλοσόφους δεν απέχουν πολύ από τη γνώση του αληθούς Θεού" Σωκράτης ο Βυζάντιος, 5ος αι.

Λέει ο Μ. Βασίλειος: «Αν υπάρχει κάποια ομοιότητα μεταξύ των ειδωλολατρικών κειμένων και των χριστιανικών, θα μας ήταν χρήσιμη η γνώση και των δύο. Και στην αντίθετη περίπτωση όμως, η παράλληλη και συγκριτική μελέτη και γνώση της διαφοράς τους δεν είναι ασφαλώς μικρή ωφέλεια για την αναγνώριση με βεβαιότητα της καλύτερης και ανώτερης απ' τις δυό» ["Προς τους νέους, για την επωφελή μελέτη των ελληνικών κειμένων."]

«Νομίζω ότι όλοι όσοι είναι μυαλωμένοι ομολογούν **ότι η παιδεία είναι το πρώτιστο αγαθό μας**. Και δεν εννοώ μόνο την ευγενέστερη δική μας παιδεία, δηλαδή τη Χριστιανική, **αλλά και την Εθνική**, την οποία πολλοί από τους Χριστιανούς, κακώς γνωρίζοντας τα πράγματα, απορρίπτουν ως επίβουλη και εσφαλμένη και απομακρύνουσα από το Θεό. Δεν πρέπει να μην τιμάμε την παιδεία, όπως νομίζουν μερικοί, τους οποίους πρέπει να θεωρούμε σκαιούς και απαίδευτους». (Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος, Επιτάφιος εις Μ. Βασίλειον κ., 11 Migne E. Π. 36, 508)

«Προσθήκει μη καμείν πανταχόθεν ανιχνεύοντας την αλήθειαν» (Περί της Εξαημέρου, PG 44, 27A)

Λέει ο Άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος: «Ει γαρ και μη καθώς προσήκε περί αναστάσεως φιλοσοφούσιν άπαντες [οι αρχαίοι φιλόσοφοι], αλλ' όμως περί της κρίσεως και της κολάσεως και των εκεί δικαστηρίων άπαντες συμφωνούσιν, ότι έσται τις των ενταύθα γινομένων αντίδοσις εκεί» (Εις Λάζαρον, 4,4, PG 48, 104)

Άγιος Κλήμης ο Αλεξανδρεύς :«Ήν μεν ούν προ της του Κυρίου παρουσίας εις δικαιοσύνην **Έλλησιν αναγκαία φιλοσοφία**, νυνί δε **χρησίμη** προς θεοσέβειαν γίνεται προπαιδεία τις ούσα τοις την πίστην δι' αποδείξων καρπουμένοις» [Στρωματείς Α', 5]

2. Ο Πολιτισμός της Χριστιανοσύνης

Παρακάτω θα δούμε, πως όχι μόνο ο Χριστιανικός Πολιτισμός δεν δίωξε, αλλά αντίθετα διέσωσε και καλλιέργησε την γνώση και την Αρχαία Ελληνική κληρονομιά.

Ας μιλήσουμε για τα Ιατρικά συγγράμματα, τους ιατρούς και τα νοσοκομεία στο Χριστιανικό Βυζάντιο:

- η δωδεκάτομη "Παθολογία" του εκ Τράλλων Αλεξάνδρου όπου δίνονται λεπτομέρειες για 120 εγχειρήσεις, από τη μαστεκτομή ως την αφαίρεση ουρόλιθων

- η «Σύνοψη της Ιατρικής» των Νικήτα και Λέοντα (9ος αι.) που αναφέρεται σε χειρουργικά θέματα και εργαλεία.

- το «Ιατρικά εκκαίδεκα» του Αέτιου 16 τόμων, εκ των οποίων ο 7ος αφορά την οφθαλμολογία (φάρμακα και επεμβάσεις)

- Ο γιατρός Ιωάννης Ακτουάριος τον 14ο αι. πρώτος ανακάλυψε το παράσιτο της ταινίας, τον «τριχοκέφαλον άνισον»

- Στο Βυζάντιο γίνονταν επιτυχείς εγχειρήσεις δύσκολες, όπως η εγχείρηση διαχωρισμού σιαμαίων **τον 10ο αι., ενδοκυστικής λιθοτριψίας** εντός της ουροδόχου κύστης (9ος αιώνας) επί του άγιου Θεοφάνη (Βίος και Εγκώμιο συμπλεκόμενον του οσίου πατρός ημών Θεοφάνους τού και Ισαακίου, γραμμένη από τον Νικηφόρο Σκευοφύλακα, που προτάσσεται στην έκδοση της Χρονογραφίας του Θεοφάνη [Theophanis Chronographia, de Boor, II, Teubner, Lipsae 1885, 23]), όπου αναφέρεται ότι ειδικά εργαλεία εισήλθαν στην κύστη δια της φυσικής οδού και έτριψαν τους λίθους απαλλάσσοντας τον Θεοφάνη από τη δυσουρία.

- Έχουμε επιτυχή διαχωρισμό **Σιαμαίων** (10ος αιώνας) [G. Pentogalos-J. Lascaratos, Bulletin of the History of Medicine, 58 (1984), 99-102. L.J. Bliquez, Two lists of Greek Surgical Instruments and the State of Surgery in Byzantine Times, Symposium on Byzantine Medicine, DOP 38 (1984), 187-204]

Ενδοκαυτηρίαση ουρήθρας Ισαάκιου Α΄ Κομνηνού (1057-1059) όπως αναφέρει ο Μ. Γλυκάς [Coprus Scriptorum Historiae Byzantinae, 603-4] και ο Ιωάννης Κουροπαλάτης [CSHB, 648-9]

- Στο Βυζάντιο υπήρχαν από τους πρώτους αιώνες ως το 1453 σε όλες τις πόλεις (π.χ. στην Αντιόχεια του 12ου αι. υπήρχαν δύο) «ξενώνες» δηλαδή νοσοκομεία με ιατρικό προσωπικό, νοσοκόμους και χειρουργούς ακόμη. Τρανό παράδειγμα, τον 12ο αι. το νοσοκομείο του Παντοκράτορα το οποίο είχε στην Κωνσταντινούπολη του 12ου αι. 5 θαλάμους, συνολικά 50 κρεβάτια και 5 επικουρικά ανά θάλαμο, 12 εκ των οποίων για τις άρρωστες γυναίκες, 8 για οφθαλμικές παθήσεις, 13 άντρες γιατροί, **μία γυναίκα γιατρός**, τέσσερις γυναίκες βοηθοί γιατροί, δύο γυναίκες αναπληρωματικοί βοηθοί (σ.σ. Την ίδια εποχή φραγκολατινοί θεολόγοι, προσπαθούσαν να αποφασίσουν αν η γυναίκα είναι άνθρωπος, ενώ στην Αρχαία Ελλάδα δεν υπάρχει **ούτε μία** γυναίκα Ιατρός.) και 2 χειρουργοί, 11 υπηρέτες, 5 πλύντριες, 2 μάγειρους, 2 αρτοποιούς, 1 κλητήρα, 1 θερμαστή, 1 ιπποκόμο για τα άλογα των γιατρών, 1 θυρωρό, 4 σαβανωτές, 1 μυλωνά, 1 καθαριστή αποθηκών, κι έναν για να τροχίζει τα χειρουργικά εργαλεία

Αριστερά: Απεικόνιση του Ιπποκρατικού Όρκου σε σχήμα σταυρού. Ρωμαϊκό χειρόγραφο 12ου αιώνα (Βιβλιοθήκη Βατικανού) [Πηγή: Περιοδικό «Αερόπος», άρθρο «ιατρική του Βυζαντίου», Του βασιλείου Σπανδάγου, Ιατρού - Ιστορικού Ερευνητού Αρχιάτρου Τραπέζης της Ελλάδος, σελίδα 27]

Ποια η προσφορά του Βυζαντίου, στην διατήρηση Ελλήνων κλασικών και της αρχαιοελληνικής παιδείας: «Τουλάχιστον το 75% των γνωστών σήμερα Αρχαίων Ελλήνων κλασικών συγγραφέων μάς έγιναν γνωστοί μέσω Βυζαντινών

χειρογράφων.» [Πηγή: History of Libraries in the Western World, Michael H. Harris, Scarecrow 1995]

«Πολλά από αυτά που ξέρουμε για την αρχαιότητα, ειδικά για την ελληνική και ρωμαϊκή φιλολογία και την ρωμαϊκή νομοθεσία θα είχαν χαθεί παντοτινά, αν δεν υπήρχαν οι λόγιοι και οι αντιγραφείς της Κωνσταντινούπολης» [Πηγή: J.J. Norwich, «Σύντομη Ιστορία του Βυζαντίου», εκδ Γκοβόστη, Δ' εκδοση, 1997]

Ο Άγγλος ιστορικός Γίββων, ο μεγάλος ιδεολογικός εχθρός του Βυζαντίου μας λέει: «Το πνεύμα του Ομήρου, του Δημοσθένους, του Αριστοτέλους, του Πλάτωνος, φώτιζε την Κωνσταντινούπολη. **Οι πολυάριθμες ερμηνείες και τα σχόλια των Βυζαντινών εις τους κλασικούς συγγραφείς δεικνύουν με πόση επιμέλεια ανεγινώσκοντο.** Οι Έλληνες της Κωνσταντινουπόλεως απεκάθησαν την κοινήν γλώσσαν και ανέκτησαν την εύκολον χρήσιν της γλώσσης των προγόνων αυτών, η οποία είναι το αριστούργημα του ανθρώπινου πνεύματος. Η γνώσις των υπέροχων διδασκάλων, οι οποίοι είχαν μαγεύσει και διδάξει το μέγιστον από τα έθνη (τους Ρωμαίους) είχε καταστή πολύ κοινή. Η Κωνσταντινούπολη περιέκλειεν εις τον περίβολον αυτής τόσην **επιστήμην** και τόσα βιβλία, **όσα δεν υπήρχαν σε όλας μαζί τας μεγάλας χώρας της Δύσεως**» [Πηγή: Ε. Γίββων, «Παρακμή και πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας»]

Όχι μόνο ο Γίββων, αλλά και άλλοι ιστορικοί: «**Η ελληνική παιδεία, παράλληλα προς τον Χριστιανισμό και τη ρωμαϊκή κρατική παράδοση, αποτελεί ένα από τα κύρια συστατικά στοιχεία του Βυζαντίου. Τα αριστουργήματα της αρχαίας γραμματείας διασώθηκαν επειδή, οι βυζαντινοί γραφείς εξακολουθούσαν να τα αντιγράφουν, ιστορώντας τα μάλιστα με περίτεχνες μικρογραφίες**» [«Ιστορία του Ελληνικού Έθνους» της εκδοτικής Αθηνών, τομ. Ζ' σελ 17]

«**Η ελληνική κουλτούρα που γνωρίζουμε είναι η ελληνική κουλτούρα που δε σταμάτησε ποτέ να κεντρίζει το ενδιαφέρον της ανώτερης τάξης της Κωνσταντινούπολης σε όλη τη διάρκεια του Μεσαίωνα. Αυτοί οι άνθρωποι ζούσαν στο κλασικό τους παρελθόν με τέτοια φυσικότητα ώστε το**

μεσαιωνικό Βυζάντιο ποτέ δε γνώρισε μια Αναγέννηση. Οι Βυζαντινοί **ποτέ δε θεώρησαν ότι το κλασσικό τους παρελθόν είχε πεθάνει, γι' αυτό και σπάνια επιχειρήσαν συνειδητά να το αναστήσουν.** Το συντηρούσαν κάθε τόσο με μια ανακάθαρση, κάπως σα τα δημόσια μνημεία που όντας διαρκώς παρόντα ανακαινίζονται κατά καιρούς σε εξάρσεις ζήλου» [Π. Μπράουν ο Κόσμος της Ύστερης Αρχαιότητας, 150-750 μ.Χ., εκδ. Αλεξάνδρεια]

Jacques Bompaire, καθηγητής του Πανεπιστημίου Paris IV-Sorbonne: «Τα έργα της αρχαίας Ελλάδας, η παράδοση των αρχαίων Ελλήνων **διασώθηκαν** και έφτασαν ως τη νεώτερη Ευρώπη, την Ευρώπη της Αναγέννησης, **βασικά μέσω του Βυζαντίου.** (σ.σ διάβαζε: Ρωμανίας) Αυτό οφείλεται κατά πολύ στη γλωσσική συνέχεια, αλλά και στην αδιάλειπτη δράση των αντιγραφών, βιβλιοθηκάρων, φιλολόγων και συγγραφέων του Βυζαντίου. **Χωρίς αυτούς δε θα μας είχαν απομείνει παρά ίχνη ελάχιστα μιας απέραντης κληρονομιάς. Χάρη σ' αυτούς μάς έμειναν πολλά.»**

Ποια ήταν η εικόνα της οικονομίας Στο Βυζάντιο; Ποιά η νομισματική της κατάσταση;

«η Κωνσταντινούπολη διατήρησε ανέθετο το χρυσό «νόμισμα» από την εποχή του Μεγ. Κωνσταντίνου μέχρι του 1078. Στη διάρκεια αυτών των 750 χρόνων, το «νόμισμα» αποτελούσε το μοναδικό αξιόπιστο χρήμα σε όλη την Ευρώπη, αλλά και πέρα απ' αυτήν (π.χ. στα Αραβικά χαλιφάτα). Το *solidus*, όπως ήταν η λατινική ονομασία του, περιείχε σταθερά 4,48 γραμμάρια χρυσοῦ και ήταν το καθιερωμένο νόμισμα στις διεθνείς συναλλαγές, το **«δολάριο της μεσαιωνικής περιόδου»**, όπως σωστά έχει αποκληθεί. Οι υπηρεσίες, οι μισθοί, τα προϊόντα, οι φόροι και τα κατά καιρούς λύτρα σε εχθρούς εκφράζονταν όλα σε «νομίσματα» τα οποία είχαν σταθερή αξία επί οκτώ αιώνες. Πρόκειται για το μακροβιότερο παράδειγμα νομισματικής σταθερότητας σε ολόκληρη την Ιστορία της Ευρώπης.» Απόσπασμα από το βιβλίο: «Ρωμηοσύνη η Βαρβαρότητα» του οικονομολόγου Αναστ. Φιλιππίδη [Αν θέλετε περισσότερες πληροφορίες διαβάστε: "Οικονομική Ιστορία του Βυζαντίου", ένα ογκώδες συλλογικό έργο που εκδίδεται ταυτόχρονα στά ελληνικά από το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τράπεζας και στά αγγλικά από το Dumbarton Oaks Center του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ, <http://www.doaks.org/ehbvol.html>]

Το Βυζάντιο σίγουρα δεν ήταν κράτος δίχως διανοήση:

Το Πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης ήταν υπό την κρατική φροντίδα (σε αντίθεση με τα πανεπιστήμια της Δύσης που άρχισαν ως εκκλησιαστικά ιδρύματα), σε αυτό δεν διδάχθηκε ποτέ θεολογία, και ως την τελευταία στιγμή του Βυζαντίου ήταν ξακουστό, και πολλοί **δυτικοευρωπαίοι** πήγαιναν εκεί για να σπουδάσουν. «Γίνεται σήμερα γενικά αποδεκτό -κι αυτό χάρη στις εργασίες του Zachariaw von Lingenthal - ότι η Σχολή του Δικαίου της Κωνσταντινούπολης, συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στη διαμόρφωση της Σχολής Δικαίου της Βολογνα. Το καταστατικό αυτής της Σχολής παρουσιάζει χτυπητές ομοιότητες με το αντίστοιχο της Σχολής της Κωνσταντινούπολης: και το σημαντικότερο, οι Ιταλοί καθηγητές

οικειοποιήθηκαν τη μέθοδο που χρησιμοποιούσαν οι καθηγητές της Κωνσταντινούπολης. Η επίδραση της Σχολής αυτής έγινε ακόμα περισσότερο αισθητή στις νομικές σπουδές και στη νομοθεσία της μεσημβρινής Ιταλίας και της Σικελίας.» [Η Βυζαντινή Φιλοσοφία, Β.Ν. Τατάκη, εκδ. Εταιρίας Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 1977, σ. 177]

Η προσφορά του Βυζάντιου στις τέχνες και τον πολιτισμό: «Δυο μεγάλα ψέματα έχουν ειπωθεί σχετικά με τη βυζαντινή ζωγραφική. Πρώτον ότι έμεινε αναλλοίωτη επί αιώνες και δεύτερον ότι εμίσησε τη ζωή και την ηδονή, προσπαθώντας να αποδώσει την ανυπαρξία» [Γ. Τσαρούχη, "αγαθόν το εξομολογείσθαι"]

«Πάνω σ' αυτούς τους ρυθμούς χτίζεται το ρεμπέτικο τραγούδι, του οποίου παρατηρώντας τη μελωδική γραμμή διακρίνομε καθαρά την επίδραση ή καλύτερα την προέχταση του βυζαντινού μέλους. Όχι μόνο ξετάζοντας τις κλίμακες που από το ένστιχτο των λαϊκών μουσικών διατηρούνται αναλλοίωτες, μα ακόμη παρατηρώντας τις πτώσεις, τα διαστήματα και τον τρόπο εκτέλεσης. Όλα φανερώνουν την πηγή, που δεν είναι άλλη από την αυστηρή και απέριπτη εκκλησιαστική υμνωδία» [Μάνος Χατζιδάκις, «Ο καθρέφτης και το μαχαίρι»]

Πόσοι γνωρίζουν, άραγε, πως εκτός της εκκλησιαστικής βυζαντινής ελληνικής μουσικής, Στο Βυζάντιο υπήρχε «κλασική» κοσμική, μουσική, που σώζεται αυτούσια σε χειρόγραφα; Σχεδόν κανείς «λάτρης του πολιτισμού» δεν ευδόκησε στο αρχαιοπλήκτο κράτος μας να ασχοληθεί μαζί της και μόνο μετά από 170 χρόνια χάρη στον Χ. Χάλαρη και τον Π. Ταμπούρη βγήκαν στην επιφάνεια τα θαυμάσια μουσικά έργα των προγόνων μας.

Να τι είπε για τη Ρωμαϊκή τέχνη ο κορυφαίος Άγγλος «Βυζαντινολόγος» **Σερ Steven Runciman**: «Κάποιοι υποστηρίζουν ότι το Βυζάντιο δεν είχε τέχνη. Τότε αυτοί δεν πρέπει να ξέρουν τίποτε από τέχνη. **Η βυζαντινή τέχνη ήταν από τις μεγαλύτερες σχολές τέχνης παγκοσμίως.** Κανένας αρχαίος Έλληνας δε θα μπορούσε να χτίσει την Αγία Σοφία, αυτό απαιτούσε πολύ βαθιά τεχνική γνώση. Κάποιοι, ξέρετε, υποστηρίζουν, ότι η βυζαντινή τέχνη είναι στατική. Δεν ήταν καθόλου στατική, αλλά ήταν μια σχολή τέχνης από τις σημαντικότερες στον κόσμο, που όσο περνά ο καιρός εκτιμάται όλο και περισσότερο, κι όσοι Έλληνες διανοούμενοι σάς λένε ότι το Βυζάντιο δε δημιούργησε τίποτε, είναι τυφλοί.» [http://www.myriobiblos.gr/texts/greek/runciman_interview.html, Πηγή: www.flash.gr, "Σερ Στήβεν Ράνσιμαν: Χρειαζόμαστε την πνευματική μετριοφροσύνη", 6/11/2000, Επιμέλεια: Λαμπρινή Χ. Θωμά]

«Στις μέρες μας απομένει μόνον ένα πράγμα να μας θυμίζει την ιδιοφυΐα των Βυζαντινών: η λαμπρότητα της τέχνης τους.» [Πηγή: J.J. Norwich, «Σύντομη Ιστορία του Βυζαντίου», εκδ. Γκοβόστη, Δ' έκδοση, 1997]

«Νοιώθω το ίδιο, αν ακούσω ένα ζεϊμπέκικο, ένα ποίημα του Ελύτη ή βυζαντινή μουσική. Υπάρχει ένα φως που ενώνει την αρχαία και την συγχρονη Ελλάδα» [Ζακ Λακαριέρ, «Νέα», 12/6/2002]

Μερικά ενδιαφέροντα και χαρακτηριστικά γεγονότα:

•Η πρόοδος της **μηχανικής** των, χριστιανών πια, ρωμαίων ήταν τόση που υπάρχουν δεκάδες γραπτές μαρτυρίες από τον 4ο ως τον 14ο αιώνα (π.χ. Χρυσόστομος, PG 58, 522. Θεοφάνης, 172,9,265,3. Τζέτζης, Χιλιάδες, χιλ. 5, ιστορ. 17, στιχ. 618. Άννα Κομνηνή, Αλεξιάς, 2, 377, 16. Αρμενόπουλος, Εξάβιβλος, 2,4,28) για τριώροφες, τετραώροφες και πενταώροφες οικοδομές, ιδιωτικές και πολυκατοικίες. Νόμοι του 5ου αιώνα απαγόρευαν το ύψος των ιδιωτικών οικοδομών να υπερβαίνει τα 25 περίπου μέτρα.

•Στην χριστιανική Ρωμανία, Στο λεγόμενο Βυζάντιο πρωτάρχισε ο **δημόσιος φωτισμός** των πόλεων τις νύχτες. Την Κωνσταντινούπολη έκανε πρώτη πόλη του φωτός ο έπαρχός της Κύρος (Πασχάλιον Χρονικόν, 588, 11). Το ίδιο συνέβαινε και στην Αντιόχεια (Λιβάνιος, Προς Θεοδοσίον κατά Τισαμενού, 37), στην Καισάρεια (Ευάγγριος, Εκκλ. Ιστ. PG 86, 2867) και συνεχίστηκε καθ' όλη την εποχή του Ρωμαϊκού κράτους

•Στην Κωνσταντινούπολη επί Θεοδοσίου Β' υπήρχαν οκτώ μεγάλα δημόσια λουτρά και 153 ιδιωτικά σε οικίες, φιλανθρωπικούς οίκους και μοναστήρια. Τα μεγαλύτερα (που είχαν ονόματα όπως Ζεύξιππος, Αχιλλεύς, Καμίνια) μπορούσαν να εξυπηρετήσουν ως και 2.000 λουόμενους. Τα ιδιωτικά λουτρά χτιζόταν ακόμη και στη στέγη των πλουσίων σπιτιών, οπότε με σωλήνες (απόδειξη ανεπτυγμένης υδραυλικής) ανέρχονταν το προς λούσιμο νερό (Ιωάννη Λυδού, Περί Αρχών, 186, 89)

•Στο Χριστιανικό Βυζάντιο για την ασφάλεια των πολιτών κατά τη νύχτα και την δίωξη των συμμοριών συστάθηκε αστυνομικό σώμα υπό τον νυχτέπαρχο (Βασιλικά, 6,5,2. Μαλάλας 479,8)

Μεγάλο κεφαλαίο στην Ιστορία του ευρωπαϊκού πολιτισμού είναι η μεταλαμπάδευση του Ελληνικού Φωτός της Ρωμηοσύνης σε όλη την Ευρώπη από τις Ελληνίδες πριγκίπισσες που παντρεύτηκαν ξένους ευγενείς Όταν ο Όθων Β' παντρεύτηκε την πορφυρογέννητη πριγκίπισσα Θεοφανώ, ακολουθώντας την αποφασιστική αυτή γυναίκα, πλήθος Έλληνες από την Ανατολή και τη νότιο Ιταλία ήρθαν στο βορρά και ακολούθησαν την αυλή στην Γερμανία. Εκεί η Θεοφανώ **σκανδάλισε τους κατοίκους διότι έκανε μπάνιο** (Στην Κωνσταντινούπολη του 12ου αι. υπήρχαν 33 δημόσια λουτρά, και κατά μέσο όρο οι Ρωμηοί λούονταν σε αυτά 3 φορές την εβδομάδα!) και φορούσε **μεταξωτά**. φριχτές συνήθειες **που την έστειλαν στην κόλαση** (την είδε εκεί σε όραμα της μια φραγκοπαπική μοναχή!) [Ράνσιμαν Στήβεν, «Βυζαντινός Πολιτισμός», Αθήνα, 1979 σελ 335] Το ίδιο ακριβώς έπαθε και η εξαδέλφη της η Μαρία Αργύρη, **που έκαμε τον Πέτρο Δαμιανό να φριξει, επειδή έφερε πιρουνία στην Βενετία**. Πάντως, δεν είναι όλοι οι Φράγκοι και δυτικοί αχάριστοι. Αρκετοί αναγνωρίζουν την προσφορά του Βυζάντιου στην εξέλιξη τους. Ιδιαίτερα οι Γερμανοί. Ο R. von Vaitzeker, τότε πρόεδρος της Γερμανίας, σε λόγο του στην Ακαδημία Αθηνών (1992), εξέφρασε την ευγνωμοσύνη του δηλώνοντας χαρακτηριστικά ότι «**ο πολιτισμός στην Γερμανία εισήχθη από το Βυζάντιο στα τέλη του 10ου αιώνας**»

Οι Αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι, ΜΟΝΗ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΗΝΩΝ, ΝΟΤΙΟΣ ΕΞΩΝΑΡΘΗΚΑΣ - ΝΟΤΙΟ ΔΥΤΙΚΟ ΤΟΙΧΟΣ - ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Οι Έλληνες «προφήτες» που αναπήδησαν από τον Εθνισμό έλαβαν μια μορφή τιμής στην ελληνική Ορθοδοξία. (Περισσότερα βλέπε Κ. Σπετσιέρη, «Εικόνες Ελλήνων φιλοσόφων εις εκκλησίας στην Ε.Ε. της Φιλ. Σχ. Του Παν. Αθηνών, τ. 14 , 1963/1964, σ. 386-458. Πρβλ. V. Grecu, Darstellungen altheidnischer Denker in der Kirchenmalerei des Morgenlandes) στο Bulletin de l' Academie Roumaine, sect. hist., XI, 1924. Απ. Βακαλόπουλου, Ιστορία του Νέου Ελληνισμού, τόμ. Β': Οι ιστορικές βάσεις της Νεοελληνικής Κοινωνίας και Οικονομίας, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 291 ε.ε.)

Αριστερά: Ο Σοφός **Αριστοτέλης** «Ακάματος φύσει Θεού γέννησις εξ αυτού γὰρ ὁ αὐτός οὐσιούται λόγος» Μονή Βατοπεδίου

Για περισσότερες πληροφορίες:

- **Ρωμανία:** www.rwmania.greatnow.com
- **ΟΟΔΕ:** www.oodegr.com
- **Αρχαιοπληξία:** www.geocities.com/porta_aurea/arhaioplixia.html
- **Ο Απολογητής:** www.apologitis.com
- **Ρωμηοσύνη:** www.romanity.org